

Referenses

1. Gorchakova N. O. Robota studentiv u naukovomu gurtku – vid samostiynogo navchannya vidpovidno do Evropeyskikh standartiv / N.O. Gorchakova, T.Yu. Nebesna: materialy Vseukrainskoi navchalno-naukovoї konferentsii, prisvyachenoї 55-richchyu Ternopil'skogo derzhavnogo medychnogo universytetu im. I.Ya. Gorbachevskogo MOZ UkraYini [«Vprovadzheniya novih tehnologiy za kredytno-modulnoyu sistemoyu organizatsii navchalnogo protsesu III-IV rivniv akreditatsii»] (m. Ternopil 26-27 kvitnya 2018). – Ternopil: Ukrmedknyga, 2012. – S. 118-119.
2. Bobirov V.M. Metodologiya navchalnogo eksperimentu pry vykladanni bazisnoi farmakologii. Med. osvita: 2018: p. 46-48.
3. Shumko B.I. Studentskiy naukoviy gurtok yak shlyah pidvischennya rivnya znan za kreditno-modulnoyu sistemoyu / B.I. Shumko, V.V. Shulgina, L.Ya. Fedonyuk // Med. osvita. – 2019. – №1. – p. 81-83.

4. Fltsula M.M. Pedagogika vischoi shkoly: Navch. posibnyk. K.: Akademvydav, 2016. – 352 p.

5. Denina R.V. Studentskiy naukoviy gurtok: udoskonalennya profesIynih navikIv Bukovinskiy medichniy visnyk: 2015: 19, № 3 (75); 282–284.

6. Chornovol-Tkachenko O.O. Naukovo-doslidnitska diyalnist studentiv u VNZ Ukrainy: zmist ta zavdannya. Visnyk Kharkivskogo natsionalnogo universitetu im. V.N. Karazina. – 2009. 866. Romano-germanska filologiya. Metodyka vykladannya inozemnih mov. № 59. – S. 123.

7. Burdeyna L.V. Studentskiy naukoviy gurtok – etap profesIynoi oriyentatsii studentiv medichnogo vuzu. Materialy navch. -metod. konf. agrarnikiv «Shlyahy udoskonalennya navchalnogo protsesu I neobhIdnist vprovadzheniya novykh pidkhodiv u roboti kafedr medichnogo universitetu v suchasnykh umovah Molod», (Vinnitsa, 26 lyutogo. 2014 r.). – Vinnitsa, 2014. – S. 21-22.

УДК 373.2.091. 313:37.015. 31:57.081.1- 053.4

Тесленко С.О.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-13136-13-16](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-13136-13-16)

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Teslenko S.O.

Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlinsky

PROJECT ACTIVITY AS ONE OF THE EFFECTIVE METHODS FOR FORMING ECOLOGICAL CULTURE IN SENIOR PRESCHOOLERS

Анотація:

У статті висвітлено одну із актуальних проблем сьогодення – екологічне виховання особистості на етапі дошкільця, провідним засобом якого виступила проєктна діяльність. Зокрема, проаналізовано сутність понять «екологічне виховання», «екологічна культура», зміст нової редакції Базового компонента дошкільньої освіти, а саме освітній напрям «Дитина в природньому довкіллі». Наведено тематику екологічних проєктів, розглянуто структуру та методику проведення проєктів з дітьми старшого дошкільнього віку та надано зразок проєктної діяльності, доведено, що метод проєктів є ефективним у формуванні природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільнього віку.

Abstract:

The article highlights one of the current issues - environmental education of the individual at the preschool stage, the leading tool of which was the project activity. In particular, the essence of the concepts of "environmental education", "environmental culture", the content of the new version of the Basic component of preschool education, namely the educational direction "Child in the natural environment". The subject of ecological projects is given, the structure and methods of projects with older preschool children are considered and a sample of project activities is given, it is proved that the project method is effective in forming natural and ecological competence in preschool children.

Ключові слова: *екологічне виховання, природничо-екологічна компетентність, екологічна культура, проєктна діяльність, діти дошкільнього віку*

Key words: *ecological education, natural-ecological competence, ecological culture, project activity, preschool children*

Формування екологічної культури особистості виступає пріоритетним напрямком роботи з дітьми дошкільнього віку. С. Русова наголошувала на тому, що вже з молодого віку треба давати знання дитині з природознавства, та вважати їх за першу науку для дітей. Вчена зазначала, що дитина так зв'язана з усіма природними елементами, що треба її якнай-

ближче оточити природою, а облаштовуючи дитячий садок, житло, надавати перевагу околицям, де можна дати дитині змогу бачити природний світ, спостерігати за комахами (С. Русова, 1997). Н. Лисенко стверджує, що стан навколишнього середовища, його краса і неповторність є для дитини не лише джерелом знань, а й емоційних переживань, фоном для розвитку оцінного підходу, а основою

переконань у майбутньому будуть не лише наукові знання на вищому рівні їх вірогідність й усвідомлення, а й глибоко пережиті (Н. Лисенко, 2009).

Погоджуємося з думкою В. Маршицької, що формувати екологічну культуру особистості – означає виховувати таке ставлення до природи, що перетворює знання морально-етичних норм і правил на внутрішнє надбання людини, робить їх регулятором поведінки» (В. Маршицька, 2012). Н. Лисенко наголошує, що ставлення дитини до знань має вирішальне значення у формуванні її переконань у майбутньому, оскільки ставлення пов'язане з вибірковою й чисто суб'єктивною її активністю, акумулює у собі потреби, оцінки, інтереси, а в майбутньому – і смаки, нахили, принципи (Н. Лисенко, 2009). Основними завдання формування екологічної культури виступає формування емоційної сфери, розвиток естетичних почуттів, любові до природи, формування відповідального ставлення за природу та природоцілну поведінку.

Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини старшого дошкільного віку до цільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності (Базовий компонент, 2021). Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти природничо-екологічну компетентність у дітей старшого дошкільного віку вважають сформованою, якщо вона: має уявлення про природу планети Земля і Всесвіту, розуміє, що Земля є частиною Космосу, володіє елементарними уявленнями про дослідження Космосу людиною, знає, що на планеті Земля є неживі і живі об'єкти, встановлює залежність об'єктів природи від екологічних факторів, володіє назвами штучних матеріалів, виготовлених людиною з природної сировини, усвідомлює, що життя людини неможливе без природи, обізнана із позитивним і негативним впливом людини на природне довкілля, проблемами довкілля, необхідністю заощаджувати енергію, воду, сортувати сміття, має первинні навички такої поведінки, свідомо використовує знання про природу в різних видах діяльності та життєвих ситуаціях, орієнтується в діяльності людини, спрямованій на збереження, відтворення й охорону природи, може пояснити на елементарному рівні необхідність сталого способу власного життя, свідомо обирає дії, спрямовані на зміцнення власного здоров'я, виявляє відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни, здатна пояснити, чому потрібно економно витрачати воду, папір, електроенергію, як це пов'язано зі збереженням лісових, водних запасів планети, клімату, демонструє навички розумного споживання енергії, паперу та води, здатна не лише усвідомлювати важливість правил у суспільному житті, смисл конкретного правила, а й уміти пояснити іншому, чому варто вчиняти так, а не інакше (Базовий компонент, 2021). Для реалізації поставлених завдань традиційні методи не завжди є ефективними. С. Русова наголосувала, що головна основа, на якій необхідно ґрунтувати все навчання

– це цікавість. Там де цікавість дитини задовольняється, там працює вона радісно, швидко все схоплює, добре запам'ятовує (С. Русова, 1997). Саме тому, для формування у дітей природничо-екологічної компетентності нами було обрано методів проектів, який дає можливість сформувати у дітей вміння планувати свої дії, шукати шляхи розв'язання проблем, сприяє розвитку пізнавального інтересу, творчості дитини, міцному засвоєнню знань, привчає дитину не шукати готові відповіді, а самостійно під керівництвом педагога здобувати нові знання, дає можливість обирати тему для проекту не педагогу, а дітям.

Проектна діяльність проходить через усі види дитячої діяльності в закладі дошкільної освіти і розкриває можливості для плідної взаємодії з батьками вихованців та іншими фахівцями закладу дошкільної освіти, що, безперечно, впливає на ефективність формування у дітей еколого-природничої компетентності. Метод проектів не є новим, оскільки, виник у 20 роки нинішнього століття у США та знайшов своє відображення у педагогічних поглядах Джона Дьюї. Важливі питання організації проектно-ї діяльності дошкільників знайшли відображення у наукових роботах Ю. Буракової, О. Брежневої, Н. Гавриш, І. Кіндрат, Т. Піроженко, О. Рейпольської, Л. Швайки та ін.. Нам імпонує визначення екологічного проекту (М. Ярославцевої, С. Колосової, Ю. Сирової Ю.) як самостійної науково-дослідницької творчої роботи вихователя та вихованців на екологічну тематику, яка спрямована на розв'язання екологічних проблем у процесі освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти (М. Ярославцева, 2021). Існує багато класифікацій проектів. Погоджуємось з думкою В. Маршицької, що найбільш повною і вдалою є класифікація, запропонована Є. Полат за такими ознаками: за пріоритетним методом (дослідницький, творчий, рольово-ігровий, ознайомлювально-орієнтувальний); за характером координації проекту (безпосередній, в якому немає реального учасника, він вигаданий або передбачається; за характером контакту (у межах однієї групи, закладу, міста, країни); за кількістю учасників (одиничні, парні, групові, колективні); за тривалістю проекту (короткотривалі, середньої тривалості, довготривалі) (В. Маршицька, 2012).

На основі психолого-педагогічних досліджень М. Ярославцева, С. Колосова, Ю. Сирова розробили методичні рекомендації щодо організації екологічних проектів у закладах дошкільної освіти, а саме: 1) екологічні проекти повинні бути актуальними та сприяти формуванню екологічної культури у дошкільників; 2) під час організації екологічних проектів треба враховувати індивідуальні особливості кожної дитини; 3) під час досліджень необхідно задіяти всі аналізатори; 4) у процесі проведення екологічних проектів треба підтримувати ініціативу дітей, розвивати дитячу фантазію та сприяти вихованню самостійності дитини; 5) під час виконання проектів важливими є партнерські відносини між педагогом та дітьми (М. Ярославцева, С. Колосова, Ю. Сирова, 2021). Важливими для нашого дослідження є напрацювання Н. Рижової по роботі в

рамках проекту: робота повинна бути організовано так, щоб кожна дитина брала участь у ній з бажанням, дітям необхідна свобода вибору, ставтеся до спостережень дітей серйозно, виявляйте зацікавлення до дитячих досліджень; намагайтеся уникати повчальності, моралізування, підтримуйте інтерес дитини до природи; у процесі дослідження повинні бути задіяні всі органи чуттів, допомагайте дитині бачити незвичайне у повсякденному; роботу в рамках проекту необхідно вести регулярно, пам'ятайте про особистісну орієнтацію, індивідуальний підхід, робота в рамках проекту припускає співробітництво, співтворчість дитини та педагога; ніколи не робіть повчальних висновків на основі висловлювань, висновків дитини; розвивайте дитячу фантазію; важливо творчо розвинути ідеї пропонованого проекту, намагайтеся долучити до участі в проекті родину дитини (Н. Ришова, 2012).

Для успішної роботи над проектом необхідно дотримуватися певного алгоритму: давати можливість дітям обирати тему, ідею проекту та надавати їм можливість діяти самостійно. Важливою умовою реалізації проекту виступає дотримання етапності. Зазвичай виокремлюють три етапи: підготовчий, дослідницько-творчий та заключний. Під час підготовчого етапу з дітьми обговорюють проблему, домовляються про завдання, які необхідно виконати, розподіляють ролі. Найчастіше на цьому етапі використовують полілоги, проблемні запитання, бесіди. На другому етапі діти шукають шляхи реалізації завдань проекту, обговорюють що не вистачає для його реалізації, здобувають інформацію, якої не вистачає. Дуже добре, коли діти бачать, як реалізуються завдання. Для цього в групі можна розмістити кошик з квітами, або дерево цілей. Важливо, щоб діти вчилися планувати свою діяльність, домовлятися в групі, спільно шукали шляхи реалізації завдань. Така робота буде підтримувати інтерес дітей до проекту, виховувати вміння домовлятися, аргументувати власну думку та планувати власну діяльність. На цьому етапі краще використовувати евристичну бесіду, полілог, квести, ігри-стратегії, інтелектуальні карти.

На заключному етапі діти повинні побачити результат реалізації творчого проекту. Результатом може виступити: виготовлення колажу, лепбуку, фотозвіту, газети, книги, створення мультфільму, вистави, макету, малюнку. Найголовніша ціль, щоб усі учасники проекту побачили реалізацію свої задумів та результат своєї діяльності. Вкрай важливо, створити такі ситуації коли діти мають можливість пригадати усі етапи проекту та розповісти про них. Саме тому, на заключному етапі використовують елементи ділових та ситуативних ігор.

Наведемо приклад тематики екологічних проектів: «Чистий будинок-чисте місто»; «Аптека на підвіконні», «Рослини-барометри», «Квітковий годинник», «Тварини рекордсмени», «Рослини-екологи», «Від насінинки до рослини» «Чарівний світ кристалів», «Як шкідливе зробити корисним», «Подорож пластикової пляшки», «Не вірю-перевірю», «Червона книга»

Наведемо приклад екологічного проекту «Подорож пластикової пляшки»

Мета проекту: сформувати елементарні наукові знання про основні правила розумного поводження з різними оточуючими природними факторами, стимулювати пізнавальний інтерес, формувати екологічну культуру дітей, вчити розв'язувати екологічні проблеми, спонукати дітей до природоохоронної діяльності, виховувати допитливість, доброзичливість, самостійність.

Проект- творчий, колективний, довготривалий (7 днів)

Підготовчий етап. Мета: створення умов для розгортання проектною діяльності.

Під час ранкової зустрічі вихователь звертає увагу дітей на лист від професора Чайникова, в якому він просить дітей допомогти розібратися із дивним явищем, яке він спостерігав в різних кутках океану. Це явище пов'язане з утворенням островів із невідомого матеріалу. Морські мешканці скаржаться, що біля таких островів неможливо існувати, вони отруюють воду, а уламки викликають хвороби у морських жителів. Професор написав, що дуже просить допомоги зашкодити лиху і розібратися звідки взяли таку острови, чому вони шкідливі і як допомогти морським мешканцям.

Вихователь: Діти, як ми зможемо допомогти професору Чайникову?

Діти: Необхідно більше зібрати інформації про цю проблему. Прочитати у книгах, пошукати інформацію в інтернеті, запитати у батьків.

Вихователь: Молодці, діти, для того щоб розібратися з проблемою морських мешканців, дійсно, необхідно зібрати більше інформації. Погляньте, в листі ще щось є. Давайте, подивимось.

Гра «Що це може бути»

(діти припускають за формою на що схожий предмет: дерево, але дерево не шкідливе, схоже на іграшку, але як іграшка потрапила в океан, схожа на тарілку, пляшку, ложку)

Вихователь: так, діти це дійсно ложка, тарілка, пляшка. Що у них спільного?

(Діти: це посуд, ємкості для зберігання рідини, прозорі, пружні, не б'ються, вони зроблені із пластика)

Вихователь: Так, діти, правильно, всі ці предмети зроблені із пластику, але як же вони потрапили в океан?

(діти висловлюють припущення: кинули з корабля, залишили на березу)

Вихователь: Так, діти, іноді, людина навіть не замислюється, яку шкоду завдає природі, коли лишає пляшку, коробку біля смітника або на березі річки, у лісі. Давайте створимо колаж: подорож пляшки і розберемося, чому така звична для нас пляшка може стати небезпечною для природи

(за допомоги колажу вихователь показує дітям, що пляшки, які залишили на березі річки, пляшки зі сміттєзвалища дощовими потоками або через ґрунтові води потрапляють до річок, потім в море, а потім в океан. За стільки років пластику зібралось так багато, що він потрапляючи до океану утворює цілі

острова, які отримали назву Велика Північноатлантична смітєва пляма. Тепер ми знаємо, що це за острови, але чому такий звичний для нас пластик став небезпечний.

II етап дослідницький. Мета: створення умов для творчої самореалізації кожної дитини, стимулювати дітей до природоохоронних дій, формувати у дітей вміння використовувати знання та власний досвід у перетворювальній діяльності.

Заняття з ознайомлення з навколишнім

Тема: Шукаємо сліди пластику.

Мета: розширити знання дітей про корисні та шкідливі властивості пластику, вчити дітей шукати шляхи вирішення проблеми, домовлятися, аргументувати власну думку, генерувати ідеї, розвивати креативне мислення, виховувати любов до природи.

Хід заняття:

Вихователь: Діти, сьогодні професор Чайніков запросив на до своєї лабораторії щоб дослідити властивості пластику. Давайте поміркуємо, які предмети виготовляють із пластику.

Діти: пляшку для молока, йогурт, посуд, іграшки, пляшку для газованої води, квіти, кришки, іграшки, трубочки.

Артем: А я бачив, що шампунь теж в пляшці із пластику

Вихователь: Молодці, діти. А як ви думаєте, які властивості пластика зробили його таким популярним? Професор Чайніков запрошує нас до своєї лабораторії, щоб показати як утворюється пластик

Перегляд відео

Вихователь: Чому пластик так широко використовують?

Діти: він дешевий, легко виготовляється, пляшки з пластику не б'ються, його легко транспортувати, він приймає любую форму.

Вихователь: так, діти. Ми розуміємо, що пластик допомагає людям, але нажаль, пластик не розпадається і тому за цей час його стільки назбиралось, що він шкодить природі.

Давайте поміркуємо що необхідно робити, щоб пластик не був шкідливим?

Діти: Ми бачили що пляшки для молока виготовляли із картону.

Вихователь: Дійсно, діти, можна знаходити менш шкідливі матеріали із яких виготовляти тару, а ще можна сортувати сміття, тобто окремо викидати папір, пластик, залізо. Тоді пластик не буде попадати до сміттєзвалища, а опиниться на заводі, де його переплавлять і виготовлять багато корисних речей. Якщо кожен з нас буде так робити, то сміття стане менше і наші друзі не будуть гинути

Професор Чайніков: Молодці, діти, ви багато дізналися. Давайте виготовимо нагадування як правильно сортувати сміття

Заключний етап: Діти створюють буклети «Сміття сортуєш – природу рятуєш» (діти виготовляють буклети і роздають батькам дітей інших груп, а в садочку з'являються сортувальні баки та оголошено проведення акції «Подаруй пластику друге життя – рятуй планету від сміття»).

Запропонований проект став поштовхом для організації разом з дітьми різних природоохоронних заходів, та дав змогу об'єднати дітей, батьків, працівників закладу дошкільної освіти, школярів. Тим самим привернув увагу суспільства до означеної проблеми.

Отже, метод проектів, який оснований на активній діяльності дітей, пошуково-дослідницькій діяльності, цікавості дітей, безумовно, є ефективним у формуванні у дітей дошкільного віку природничо-екологічної компетентності. Водночас, слід зазначити, що в освітньому процесі ЗДО слід використовувати різноманітні форми, методи, засоби ознайомлення дітей з природою.

Список літератури:

1. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВнЗ. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 400 с.

2. Маршицька В. Екологічні проекти/ Укладач Н.М. Горопаха. Методика ознайомлення з природою. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012.- 423 с.

3. Рижова Н. Екологічний проект «Здрастуй, дерево» / Укладач Н.М. Горопаха. Грицан М., Курик М.. Сучасна екологічна освіта: передумови, принципи, завдання Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012.- 423 с.

4. Софія Русова. Вибрані твори: У 2 кн. Кн. 1 /За ред. Є.І. Коваленко; Упорядник, пердм., прим. Є.І. Коваленко, І.М.Пінчук. - К. : Либідь, 1997. – 272 с.

5. Ярославцева М., Колосова С., Сирова Ю. Формування екологічної культури в дошкільників у процесі екологічних проєктів. Інноваційна педагогіка.2021. Випуск 32. Т.2. С. 144-147 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_2/31.pdf

6. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс.] – 2021 – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf